

**UCHWAŁA NR 270/XXXV/17
RADY GMINY NOWA RUDA**

z dnia 28 czerwca 2017 r.

w sprawie przyjęcia Programu Wspierania Rodziny w Gminie Nowa Ruda na lata 2017 – 2019

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2016 r. poz. 446 z późn.zm.) oraz art.176 pkt 1 i art.179 ust.2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2017r. poz. 697), **Rada Gminy Nowa Ruda uchwala, co następuje:**

§ 1. Przyjmuje się Program Wspierania Rodziny w Gminie Nowa Ruda na lata 2017 – 2019, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Nowa Ruda.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady

Grzegorz Nierodka

Załącznik
do Uchwały Nr 270/XXXV/17
Rady Gminy Nowa Ruda
z dnia 28 czerwca 2017 r.

Program Wspierania Rodziny w Gminie Nowa Ruda na lata 2017-2019

WPROWADZENIE

Od dnia 1 stycznia 2012 roku weszła w życie ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz.697), wprowadzająca reformę systemu opieki nad dzieckiem i rodziną. Ustawa ta wyłącza z systemu pomocy społecznej zadania z zakresu wspierania rodziny i organizowania pomocy dzieciom pozbawionym właściwej opieki w środowisku rodzinnym oraz zwiększa finansową odpowiedzialność gmin za dzieci umieszczone w pieczy zastępczej. Preambuła ustawy wskazuje, iż nadrzędnymi celami ustawy jest dobro dziecka wymagającego szczególnej ochrony i pomocy osób dorosłych, środowiska rodzinnego oraz troski o harmonijny rozwój, dobro rodziny jako naturalnego środowiska rozwoju dzieci oraz skuteczna pomoc dla rodzin przeżywających trudności w opiekowaniu się i wychowywaniu dzieci poprzez zorganizowanie zintegrowanego lokalnego systemu ochrony dzieci przy współpracy osób, instytucji i organizacji pracujących z dziećmi i rodzicami.

Obowiązek realizacji wsparcia rodziny, rozumianego jako planowane działania na rzecz rodziny przeżywającej trudności w realizacji funkcji opiekuńczo-wychowawczej w zakresie ustalonym ustawą spoczywa na jednostkach samorządu terytorialnego oraz organach administracji rządowej. Art.176 ust.1 wyżej wymienionej ustawy nakłada na gminy obowiązek opracowania i realizacji 3letnich gminnych programów wspierania rodziny. Wsparcie rodziny ma charakter profilaktyczny i przyjmuje zasadę wczesnej interwencji. Priorytetem wspierania rodziny jest zapewnienie odpowiednich warunków rozwoju dzieci, młodzieży oraz kształtowanie wartości i norm związanych z ich wychowaniem. System wsparcia rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej ma na celu przywrócenie im zdolności wypełniania ról społecznych poprzez pracę z rodziną oraz zapewnienie pomocy w opiece i wychowaniu.

Cele szczegółowe Programu mają w założeniu udzielenie wsparcia i pomocy rodzinom w przezwyciężaniu trudności życiowych a szczególnie tym, pod opieką których pozostają małoletnie dzieci. Dlatego też w programie położono nacisk na pomoc rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych, rodzinom dysfunkcyjnym i wieloprotblemowym. Istotnym elementem programu są również działania profilaktyczne, integracyjne, aktywizujące, zapobiegające marginalizacji i wykluczeniu społecznemu. Podstawą działań jest nie tylko przywrócenie rodzinie zdolności do właściwego wypełniania funkcji rodzicielskich, ale też pełnego uczestnictwa w życiu społecznym. W projekcie uwzględniono również współczesne zagrożenia dla rodzin i konsekwencje wynikające ze stosowanie nieprawidłowych wzorów życia rodzinnego.

1. ADRESACI PROGRAMU

Program wspierania rodziny jest kierowany głównie do rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych. Problemy opiekuńczo-wychowawcze są przeżywane przez większość, jeśli nie wszystkie rodziny z dziećmi i wynikają z naturalnych faz rozwoju rodziny. Trudności te jednak większość rodzin potrafi pokonać samodzielnie wykorzystując własne możliwości i zasoby, a także korzystając z powszechnie dostępnych usług i instytucji. Program wspierania rodziny skierowany jest przede wszystkim do tych rodzin, które z racji doświadczanych problemów przekraczających ich zasoby, nie są w stanie samodzielnie wypełniać funkcji opiekuńczo-wychowawczych wobec dzieci. Ze względu na zakres i rodzaj problemów, jakie towarzyszą tym rodzinom, istnieje ryzyko doświadczenia przez nie zjawiska wykluczenia społecznego. Wykluczenie społeczne rodziny, definiowane, jako „sytuacja uniemożliwiająca lub znacznie utrudniająca prawidłowe funkcjonowanie rodziny i pełnienie przez jej członków ról społecznych, ich uczestnictwo w życiu społecznym, prowadząca (lub stwarzająca zagrożenie) do przenoszenia (dziedziczenia) statusu osoby wykluczonej na następne pokolenie”.

Wiedza i doświadczenie praktyków wskazuje, że przewyższenie sytuacji zagrażającej wykluczeniem społecznym jest często poza zasięgiem rodzin, które znalazły się w tej sytuacji. Istnieje zatem potrzeba, by osoby i instytucje odpowiedzialne za organizację opieki nad dzieckiem i rodziną udzieliły im wsparcia. Do zapewnienia takiego wsparcia Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej zobowiązuje organy jednostek samorządu terytorialnego. W szczególności powinno ono polegać na:

- ◆ Analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie;
- ◆ Wzmocnieniu roli i funkcji rodziny;
- ◆ Rozwijaniu umiejętności opiekuńczo – wychowawczych rodziny;
- ◆ Podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny;
- ◆ Pomocy w integracji rodziny;
- ◆ Przeciwdziałaniu marginalizacji i degradacji społecznej rodziny;
- ◆ Dążeniu do reintegracji rodziny.

2. RODZINA W UJĘCIU PRZEPISÓW PRAWA POLSKIEGO

Prawo rodzinne należy do najobszerniejszych i najtrudniejszych gałęzi prawa. Dotyczy ono osobistego charakteru stosunków międzyludzkich i powinno mieć na uwadze zarówno dobro rodziny jak też dobro małoletnich dzieci. Odpowiednia regulacja prawna może istotnie ułatwić funkcjonowanie, sprzyjać integracji i trwałości stosunków wewnątrz rodziny. Z uwagi na swą społeczną doniosłość prawo rodzinne zaliczane są do tych, których ochrona jest w szczególności sposób rozbudowana. Przez ochronę tych praw należy rozumieć wszelkie instytucje prawa, które wspomagają i umacniają prawnie – rodzinną sytuację jednostki. Biorąc pod uwagę rangę rodziny oraz zakres ochrony praw rodzinnych polskie prawo wyróżnia następujące rodzaje tejże ochrony:

- ◆ **ochrona konstytucyjna** określająca podstawowe prawa i obowiązki jakie zapewnia ustawa zasadnicza;
- ◆ **ochrona cywilnoprawna** zawarta głównie w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, a także kodeksie cywilnym i kodeksie pracy;
- ◆ **ochrona karna** zawarta w przepisach kodeksu karnego, w którym czyny dokonane na szkodę rodziny traktowane są jako przestępstwa.

2.1. KONSTYTUCJA RZECZPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Konstytucja z 1997 roku zawiera zapisy dotyczące rodziny. Przede wszystkim na podstawie art.18 zapewniono rodzinie prawną ochronę, co wyraża się w zapisie następującej treści: „małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej”. Fakt ochrony potwierdza również zapis art. 47 Konstytucji, który stanowi: „każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym”. Konstytucja obliuguje także do zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej kobietom ciężarnym. Matka przed i po urodzeniu dziecka ma prawo do szczególnej pomocy ze strony władz. Rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej, zwłaszcza wielodzietne i niepełne mają prawo do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych. Art. 33 określa podstawową zasadę równości kobiety i mężczyzny we wszystkich dziedzinach życia, co należy uwzględnić przy stanowieniu i interpretacji

przepisów, które normują stan cywilny oraz władzę rodzicielską również w przypadku rozłączenia rodziców. Zasada równouprawnienia kobiety i mężczyzny stanowi podstawową zasadę polskiego prawa rodzinnego. Z kolei uregulowania dotyczące wzajemnych relacji rodziców i dzieci określa art. 48 Konstytucji, na podstawie którego rodzice mają prawo do wychowywania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami. Wychowanie to powinno uwzględniać stopień dojrzałości dziecka oraz wolność jego sumienia i wyznania, a także przekonania.

2.2. KODEKS RODZINNY I OPIEKUŃCZY

Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy został uchwalony w 1964 roku. Od tamtej pory był wielokrotnie nowelizowany. Jest on podstawowym aktem prawnym, który reguluje problemy rodziny w polskim ustawodawstwie, a także stanowi podstawę orzecznictwa sądów rodzinnych. Kodeks ten reguluje przede wszystkim stosunki rodzinne związane z zawarciem małżeństwa oraz skutkami tego zdarzenia tj.:

- ♣ wspólność majątkową;
- ♣ ustanie małżeństwa;
- ♣ macierzyństwo i ojcostwo;
- ♣ władzę rodzicielską;
- ♣ obowiązek alimentacyjny;
- ♣ opiekę i kuratelę.

Kodeks rodzinny i opiekuńczy ustanawia wzajemne relacje między rodzicami, a dziećmi oraz formę i sposób sprawowania władzy rodzicielskiej. Reguluje to głównie zapis art.87: „Rodzice i dzieci obowiązani są do wzajemnego szacunku i wspierania się”. Kodeks stanowi również, że dziecko pozostaje do pełnoletności pod władzą rodzicielską, która przysługuje obojgu rodzicom i obejmuje w szczególności obowiązek i prawo rodziców do wykonywania pieczy nad osobą i majątkiem dziecka oraz jego wychowaniem. Władza rodzicielska powinna być wykonywana tak, jak tego wymaga dobro dziecka i interes społeczny. Rodzice wychowują dziecko pozostające pod ich władzą rodzicielską i kierują nim. Zobowiązani są troszczyć się o fizyczny i duchowy rozwój dziecka oraz przygotowywać je należycie do pracy dla dobra społeczeństwa, stosownie do jego uzdolnień. Jeżeli władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom, każde z nich jest zobowiązane i uprawnione do jej wykonywania, jednakże o ważnych sprawach dziecka rodzice rozstrzygają wspólnie.

2.3. PRAWO KARNE

W polskim kodeksie karnym wyodrębniono rozdział XXVI dotyczący przestępstw przeciwko rodzinie i opiece, w którym następujące czyny sklasyfikowane są jako przestępstwa:

- ♣ bigamia;
- ♣ fizyczne lub psychiczne znęcanie się nad najbliższą lub inną osobą, która pozostaje w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy;
- ♣ rozpijanie małoletniego;
- ♣ uchylenie się od obowiązku opieki przez niełożenie na utrzymanie osoby najbliższej lub innej;
- ♣ porzucenie małoletniego do lat 15;

- ♣ uprowadzenie lub bezprawne zatrzymanie małoletniego poniżej lat 15;
- ♣ organizowanie adopcji wbrew przepisom ustawy.

Za wyżej wymienione przestępstwa obowiązuje system kar (przepisów prawa), które zawierają normy określające czyny jakie są zabronione jako przestępstwo i odpowiedzialność karna za ich popełnienie. Przestępstwo jako czyn, czyli szereg ruchów, zachowań, które widziane są zewnątrz.

2.4. USTAWA O POMOCY SPOŁECZNEJ

Oprócz kodeksu rodzinnego i opiekuńczego występuje wiele innych ustaw, do których można się odwołać, dokonując analizy prawnej ochrony rodziny. Istotne znaczenie w tym zakresie mają regulacje przedstawione w ustawie o pomocy społecznej w świetle której, zgodnie z art. 6 ust. 14 „rodzina oznacza osoby spokrewnione lub niespokrewnione pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące”. Ustawa określa również zasady, rodzaj, cel przyznanej rodzinie pomocy. Zgodnie z art. 2 ust. 1 pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Z kolei na podstawie art. 7 pomocy tej udziela się osobom i rodzinom, w szczególności z powodu:

- ♣ ubóstwa,
- ♣ sieroctwa,
- ♣ bezdomności,
- ♣ bezrobocia,
- ♣ niepełnosprawności,
- ♣ długotrwałej lub ciężkiej choroby,
- ♣ przemocy w rodzinie,
- ♣ potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności,
- ♣ bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych,
- ♣ trudności w integracji cudzoziemców, którzy w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku z okolicznością, o której mowa w art. 159 ust. 1 pkt 1 lit. c lub d ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach,
- ♣ trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego,
- ♣ alkoholizmu lub narkomanii,
- ♣ zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej,
- ♣ klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Celem pomocy jest wspieranie osób i rodzin w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwienie im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka.

2.5. USTAWA O WSPIERANIU RODZINY I SYSTEMIE PIECZY ZASTĘPCZEJ

Od 2011 roku Ustawodawca objął szczególną ochroną i pomocą rodziny przeżywające trudności w wychowaniu i opiece nad dziećmi. Ustawa nakłada na gminy szereg zadań własnych, m.in:

- ◆ opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny,
- ◆ tworzenie możliwości podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny;
- ◆ tworzenie oraz rozwój systemu opieki nad dzieckiem, w tym placówek wsparcia dziennego oraz praca z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez:
 - zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia i pomocy asystenta rodziny oraz dostępu do specjalistycznego poradnictwa,
 - prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienie w nich miejsc dla dzieci,
- ◆ finansowanie podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny,
- ◆ współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym;
- ◆ sporządzanie sprawozdań rzeczowo - finansowych z zakresu wspierania rodziny oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie;
- ◆ prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczej, zamieszkałego na terenie gminy.

Ustawa wprowadziła do systemu pomocy osobę asystenta rodziny, który ma pełnić zasadniczą rolę we wspieraniu rodziny i dziecka. Wsparcie asystenta rodziny polega na towarzyszeniu rodzinie z dziećmi w poszukiwaniu rozwiązań w ich trudnej sytuacji życiowej z wykorzystaniem mocnych stron członków rodziny, społeczności lokalnej oraz zasobów instytucjonalnych. Głównym celem wsparcia rodziny poprzez kierowanie do niej asystenta rodziny jest podniesienie umiejętności opiekuńczo-wychowawczych, prowadzenia gospodarstwa domowego, radzenia z sytuacjami dnia codziennego rodziców bądź opiekunów dzieci. Założonym wynikiem objęcia rodziny tą formą wsparcia jest odzyskiwanie przez nich kontroli nad własnym życiem, które pozwala im być samodzielnym oraz tak wypełniać role rodzica, aby środowisko rodzinne sprzyjało bezpieczeństwu i prawidłowemu rozwojowi dzieci. Efekt ten jest możliwy do osiągnięcia przy współdziałaniu rodziny na każdym etapie metodycznego działania: od oceny wstępnej, przez układanie planu pracy z rodziną i jego realizację, aż po ocenę końcową. Ważne jest tu dostosowanie pracy do możliwości i kontekstu życia rodziny. Asystenci mogą proponować realną pomoc, a także dokonując analizy sytuacji poszczególnych rodzin, proponować najskuteczniejsze formy wsparcia, kierować osoby zainteresowane do współpracy z pracownikami socjalnymi bądź specjalistami. Asystent z założenia ma pomagać rodzinie w środowisku i towarzyszyć w rozwiązywaniu trudnych sytuacji, jego elastyczny zadaniowy czas pracy dostosowany będzie do rytmu życia rodziny i jej realnych potrzeb. Do funkcji asystenta rodziny zaliczono:

- ◆ wsparcie psychiczne – emocjonalne,
- ◆ funkcję diagnostyczno – monitorującą,

- ◆ funkcję opiekuńczą,
- ◆ funkcję doradczą,
- ◆ funkcję mediacyjną,
- ◆ funkcję wychowawczą,
- ◆ funkcję motywująco – aktywizującą.

Zakres zadań asystenta rodziny obejmuje cztery obszary:

- ◆ bezpośrednia pracę z rodzinami,
- ◆ bezpośrednią pracę z dziećmi,
- ◆ działania pośrednie realizowane na rzecz dziecka i rodziny,
- ◆ informowanie i poradnictwo.

W zależności od indywidualnej sytuacji rodziny, plan pracy obejmuje udzielanie przez asystenta wsparcia w następujących obszarach:

- ◆ poprawy sytuacji życiowej, w tym w zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego,
- ◆ pomocy w rozwiązywaniu problemów socjalnych,
- ◆ pomocy w rozwiązywaniu problemów psychologicznych,
- ◆ problemów w rozwiązywaniu problemów wychowawczych z dziećmi,
- ◆ motywowaniu członków rodziny do podnoszenia kwalifikacji zawodowych i pomocy w poszukiwaniu, podejmowaniu i utrzymaniu pracy zarobkowej.

Praca asystenta rodziny, ze względu na jej charakter, odbywa się w miejscu zamieszkania rodziny, a pod opieką jednego asystenta nie może pozostawać więcej niż 15 rodzin. Warunki te umożliwiają intensyfikację i indywidualizację pracy z rodzinami i niwelowaniu ich trudności, błędów, braku umiejętności sprawowania właściwej opieki. Asystent uczy ekonomicznego gospodarowania budżetem domowym, wypełniania codziennych obowiązków związanych z prowadzeniem domu, utrzymywania czystości (również osobistej), załatwiania spraw urzędowych, wyrabiania nawyku kontaktu z placówkami opieki zdrowotnej, placówkami oświatowymi i innymi instytucjami, motywuje, jeżeli istnieje taka potrzeba, do podejmowania terapii uzależnień, poszukiwania pracy lub uzyskania bądź podnoszenia kwalifikacji zawodowych, pomaga w sporządzaniu pism, podań, wniosków. Praca asystenta może być skutecznym narzędziem w szybkiej poprawie funkcjonowania rodzin mających przejściowe trudności w wypełnianiu ról opiekuńczo-wychowawczych. Celem pomocy rodzinie jest niedopuszczenie do umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej, dlatego wsparciem asystenta w pierwszej kolejności obejmuje się rodziny przejawiające największe trudności w prawidłowej opiece i wychowaniu. Asystent pracuje także z rodzicami, których dzieci zostały już umieszczone w pieczy zastępczej celem stworzenia warunków do ich jak najszybszego ich powrotu do domu.

2.6. PODSTAWY PRAWNE PROGRAMU

Zasadnicze regulacje prawne:

- ◆ Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2016 r. poz.930 ze zm.),
- ◆ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r. poz.1390),
- ◆ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz.697),
- ◆ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2017 r. poz.783),
- ◆ Ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2016 r. poz.478 ze zm.),
- ◆ Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 roku o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2017 r. poz.882),

3. DIAGNOZA SYTUACJI DEMOGRAFICZNEJ I SPOŁECZNEJ W GMINIE NOWA RUDA

Gmina Nowa Ruda jest jedną z czternastu gmin wchodzących w skład powiatu kłodzkiego. Sporządzona diagnoza demograficzno-społeczna oparta jest na dokumentacji Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nowej Rudzie oraz danych pochodzących z Urzędu Gminy Nowa Ruda i Powiatowego Urzędu Pracy w Kłodzku.

Dane statystyczne na przestrzeni ostatnich trzech lat przedstawiają się następująco:

Tabela 1. Stan ludności w osobach Gminy Nowa Ruda w latach 2014-2016 (stali mieszkańcy- stan na 31 grudnia).

Wyszczególnienie	Rok 2014	Rok 2015	Rok 2016
Ogółem	11.956	11.834	11.722
Kobiety	6.082	6.020	5.965
Mężczyźni	5.874	5.814	5.757

Źródło: dane uzyskane z Urzędu Gminy Nowa Ruda.

Powyższe dane wskazują na powolny, ale sukcesywny spadek demograficzny. Źródłem tego zjawiska, zarówno w skali całego kraju, jak i lokalnie, jest starzenie się społeczeństwa spadek liczby narodzin.

Tabela 2. Bezrobotni mieszkańcy Gminy Nowa Ruda zarejestrowani w Powiatowym Urzędzie Pracy w Kłodzku w latach 2014-2016 (stan na 31 grudnia).

Wyszczególnienie	Rok 2014	Rok 2015	Rok 2016
Bezrobotni - ogółem	894	762	633
w tym kobiet	460	410	359
Osoby zarejestrowane z prawem do zasiłku - ogółem	168	126	91
W tym kobiet	88	76	57

Źródło: dane uzyskane z Powiatowego Urzędu Pracy w Kłodzku.

Tabela 3. Rzeczywista liczba rodzin i osób objętych pomocą przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowej Rudzie w latach 2014-2016.

Wyszczególnienie	Liczba osób, którym decyzją przyznano świadczenie			Liczba rodzin			Liczba osób w rodzinie		
	Rok 2014	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2014	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2014	Rok 2015	Rok 2016
Świadczenia przyznawane w ramach zadań zleconych i własnych ogółem bez względu na ich rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania)	492	423	365	301	277	248	729	648	535
w tym: świadczenia pieniężne	294	272	246	268	254	234	604	552	473
świadczenia niepieniężne	256	205	162	144	119	95	475	379	296
Pomoc udzielana w postaci pracy socjalnej ogółem	X	X	X	214	181	204	377	304	305
w tym wyłącznie w postaci pracy socjalnej	X	X	X	40	42	59	62	61	96

Źródło: dane własne Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nowej Rudzie.

Tabela 4. Główne powody przyznawania pomocy przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowej Rudzie w latach 2014-2016.

Powód trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
	2014		2015		2016	
Ubóstwo	255	516	211	467	199	413
Bezrobocie	222	603	190	502	165	402
Niepełnosprawność	96	178	101	187	98	173
Długotrwała lub ciężka choroba	94	202	83	165	92	188
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego ogółem	60	235	61	248	52	195
w tym: rodziny niepełne	44	144	39	126	39	111
rodziny wielodzietne	26	141	25	140	17	102
Alkoholizm	19	53	18	33	18	23

Źródło: dane własne Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nowej Rudzie.

Dane statystyczne z lat 2014-2016 wskazują, że najczęstszym powodem ubiegania się o pomoc w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Nowej Rudzie, poza ubóstwem, jest bezrobocie. Bezrobocie wpływa na sytuację materialną domowników i ich samopoczucie. Brak możliwości zaspokojenia potrzeb materialnych, biologicznych i psychicznych może rzutować przede wszystkim na potrzebę uznania i znaczenia w środowisku społecznym, a także realizację kontaktów społecznych. Trudne warunki bytowe i niezaspokojone potrzeby powodować mogą pewne niedobory w rozwoju psychicznym dziecka (gorsze odżywianie, choroby, braki w wyposażeniu w odzież, przybory szkolne, zabawki, materiały do realizacji zainteresowań, sprzęt itp.). Często też mogą przyczynić się do utrudniania rozwoju intelektualnego. Dziecko w domu o trudnej sytuacji materialnej może mieć pewne ograniczenia w korzystaniu z dóbr kultury. Warunki takie mogą wpływać też na przeżycia emocjonalne i społeczne, są również źródłem negatywnych uczuć i poczucia niższości w stosunku do lepiej sytuowanych rówieśników. Dane przedstawione w tabeli nr 4 wskazują, że chociaż problem bezrobocia ma tendencję malejącą, zarówno w stosunku do zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Kłodzku mieszkańców Gminy Nowa Ruda, jak i liczby osób bezrobotnych ubiegających się o przyznanie świadczeń z pomocy społecznej, to jednak wciąż jest ono głównym problemem, z jakim borykają się mieszkańcy Gminy.

Drugą znaczącą grupę odbiorców świadczeń z pomocy społecznej stanowią osoby niepełnosprawne oraz długotrwale lub ciężko chore. Zjawisko to dotyka w głównej mierze osoby w wieku starszym, a ich liczba na przestrzeni ostatnich trzech lat utrzymywała się niemalże na stałym poziomie.

Kolejną grupą świadczeniobiorców, które korzystają ze wsparcia Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nowej Rudzie są osoby i rodziny, które wykazują bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz prowadzeniu gospodarstwa domowego. Rodziny dotknięte bezradnością to takie, które są niewydolne w wypełnianiu funkcji nałożonych na rodzinę. Najczęściej bezradność odnotowuje się w rodzinach z nieuregulowanym statusem prawnym, rodzinach wielodzietnych i niepełnych. Zjawiskiem często towarzyszącym niewydolności w tych rodzinach jest bezrobocie, wysoka niezaradność życiowa, uzależnienie od alkoholu oraz zaniżone oczekiwania i pewna degradacja potrzeb wyższego rzędu. Bezradność, szczególnie opiekuńczo-wychowawcza, sprzyja występowaniu trudności wychowawczych z dziećmi, a głównymi metodami rozwiązywania tych problemów jest rozbudowany system kar. W większości rodzin ich przyczyną są doświadczenia życiowe (tradycje wychowawcze) i brak wiedzy z obszaru psychologii i pedagogiki osób będących rodzicami. Modelowanie i powielanie złych wzorców wychowawczych i rodzinne konflikty (w tym międzypokoleniowe) zaburzają naturalne więzi emocjonalne. Sytuacje te mogą prowadzić do utraty wiary we własne możliwości, agresji oraz wycofania i izolacji. Głęboka i patologiczna niewydolność opiekuńczo-wychowawcza zaburza indywidualny rozwój osobowości dziecka. W dużej grupie rodzin niewydolnych można zauważyć występowanie zjawiska przemocy wobec członków rodziny. Do grupy niewydolnych wychowawczo zaliczyć można także takie rodziny, w których dysfunkcja związana jest z brakiem umiejętności właściwego planowania wydatków i określenia priorytetów w zaspokajaniu potrzeb, a także nieefektywność prowadzenia gospodarstwa domowego. Poważne skutki dla funkcjonowania rodziny ma także uzależnienie rodzica od alkoholu. Problem ten wywiera wpływ na wszystkich członków rodziny, a przez nadmierne koncentrowanie uwagi na problemach osoby pijącej prowadzi do zaburzeń komunikacji i relacji w rodzinie. W takiej sytuacji najważniejsze funkcje rodziny przestają być możliwe do pełnego i należytego zrealizowania. Z drugiej strony dzieci w rodzinach dotkniętych problemem alkoholowym przyjmują na siebie określone role, a przez to istnieje ryzyko przejęcia destrukcyjnych wzorców zachowań lub przejęcia roli dorosłych przez dzieci. Z danych przedstawionych w tabeli nr 4 wynika, że z roku na rok powoli ta grupa maleje. W znacznym stopniu ta tendencja wynika z faktu zatrudnienia w GOPS od grudnia 2014 roku asystenta rodziny, którego praca z rodzinami niewydolnymi wychowawczo przynosi realne efekty, a także prowadzona przez profesjonalnych i doświadczonych pracowników socjalnych praca socjalna, którą objęta jest coraz większa liczba rodzin.

Dysfunkcje, które dotyczą współczesną rodzinę wskazują na potrzebę wsparcia rodzin naturalnych na etapie, gdy problemy zaczynają się. Pozwala to zapobiec głębokiemu kryzysowi w rodzinie, który może zakończyć się odebraniem dzieci rodzicom biologicznym. W celu zapobiegania umieszczaniu dzieci w pieczy zastępczej i wzmocnieniu rodziny w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, konieczne jest współdziałanie różnych instytucji i organizacji działających na rzecz dziecka i rodziny. Umieszczanie dziecka w różnych formach pieczy zastępczej ma być ostatecznością, po wykorzystaniu przez Gminę wszystkich możliwości i dostępnych form wsparcia. Zasobami umożliwiającymi rozwiązywanie problemów dzieci, młodzieży i rodzin są instytucje i podmioty działające w obszarze polityki społecznej, edukacji, służby zdrowia, sportu, kultury, bezpieczeństwa publicznego. Należą do nich:

- ◆ Urząd Gminy Nowa Ruda,
- ◆ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowej Rudzie,
- ◆ Zespół Interdyscyplinarny działający przy Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Nowej Rudzie,
- ◆ placówki oświatowe na terenie Gminy Nowa Ruda oraz powiatu kłodzkiego (przedszkola, szkoły),
- ◆ Żłobek Publiczny „Baśniowe wzgórze” w Ludwikowicach Kłodzkich,
- ◆ Centrum Kultury Gminy Nowa Ruda,
- ◆ Biblioteka Publiczna Gminy Nowa Ruda,
- ◆ Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Nowa Ruda,
- ◆ Miejsko-Gminny Punkt Konsultacyjny „Pierwszy kontakt”,
- ◆ sołectwa Gminy Nowa Ruda,
- ◆ Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Nowej Rudzie,
- ◆ Starostwo Powiatowe w Kłodzku,
- ◆ Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kłodzku,
- ◆ Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Kłodzku,
- ◆ Powiatowy Urząd Pracy w Kłodzku,
- ◆ Sąd Rejonowy w Kłodzku,
- ◆ Komenda Powiatowa Policji w Kłodzku oraz Komisariat w Nowej Rudzie,
- ◆ Prokuratura Rejonowa w Kłodzku,
- ◆ szpitale i ośrodki zdrowia na terenie powiatu kłodzkiego (w tym poradnia zdrowia psychicznego, poradnia leczenia odwykowego),
- ◆ kuratorzy zawodowi i społeczni,
- ◆ organizacje pozarządowe działające na terenie powiatu kłodzkiego,
- ◆ kościoły i związki wyznaniowe.

4. ANALIZA SWOT LOKALNEGO SYSTEMU WSPARCIA NA LATA 2017-2019

MOCNE STRONY

- Otwartość Gminy Nowa Ruda i Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nowej Rudzie na współpracę ze środowiskiem lokalnym
- Wykwalifikowana i doświadczona kadra działająca na rzecz rodziny, dobre rozeznanie środowisk
- Dobra współpraca z placówkami oświatowymi i placówkami służby zdrowia
- Dobra współpraca z policją, sądami, kuratorami
- Dobra współpraca z sołtysami i radnymi Gminy Nowa Ruda
- Systematyczne monitorowanie rodzin zagrożonych przez pracowników socjalnych
- Oferta pomocy w zakresie przemocy w rodzinie, profilaktyki i leczenia uzależnień (Zespół Interdyscyplinarny, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Miejsko-Gminny Punkt konsultacyjny „Pierwszy kontakt”, Poradnia Leczenia Odwykowego)
- Wielozakresowa praca socjalna
- Bogata oferta zajęć sportowych
- Atrakcyjna oferta zajęć w Centrum Kultury Gminy Nowa Ruda

SŁABE STRONY

- Mała świadomość i gotowość społeczna w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej
- Wyczuwana bezradność
- Ograniczona oferta lokalnego rynku pracy i mała mobilność osób bezrobotnych
- Roszczeniowość klientów Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nowej Rudzie
- Ograniczony dostęp do specjalistycznego poradnictwa (psychologicznego, terapeutycznego)
- Trudna sytuacja mieszkaniowa – ograniczona ilość lokali socjalnych
- Brak nawyków korzystania z rodzinnego poradnictwa specjalistycznego
- Występowanie zjawiska alkoholizmu i przemocy

SZANSE

- Zwiększenie liczby asystentów rodziny
- Rozwój zasobów instytucjonalnych – świetlice socjoterapeutyczne, środowiskowe
- Rozszerzenie oferty programów profilaktycznych dla dzieci i młodzieży

- Tworzenie nowych form pracy z rodziną, w tym zatrudnienie psychologa (GOPS, placówki oświatowe), psychoterapeuty (Zespół Interdyscyplinarny)
- Prowadzenie działań edukacyjnych i kampanii społecznych w celu propagowania prawidłowych wzorców wychowania
- Lokalne inicjatywy na rzecz systemu wspierania rodziny

ZAGROŻENIA

- Zatrącanie wartości rodzinnych
- Uzależnienie rodziny od pomocy społecznej, dziedziczenie biedy i negatywnych wzorców
- Niespójne i zmienne prawo socjalne utrudniające efektywną pomoc społeczną i wspieranie rodziny
- Zaniedbywanie przez rodziców obowiązków opiekuńczo-wychowawczych
- Brak świadomości problemu i umiejętności szukania pomocy przez rodziny dysfunkcyjne
- Wieloaspektowość problemów dotyczących współczesną rodzinę

5. CELE I REALIZACJA PROGRAMU

5.1. CELE PROGRAMU

Głównym celem Programu Wspierania Rodziny w Gminie Nowa Ruda na lata 2017-2019 jest:

Tworzenie spójnego systemu rozwiązań sprzyjających prawidłowemu realizowaniu funkcji rodziny i przeciwdziałanie niekorzystnym zjawiskom jej dezorganizacji.

Cele szczegółowe

1. Wspieranie rodziny w procesie wychowania i socjalizacji oraz podniesienie kompetencji rodziców w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczej.
2. Integracja rodziny ze środowiskiem lokalnym.
3. Działania profilaktyczne zapobiegające dysfunkcji życia rodzinnego.
4. Utrzymanie i rozwój infrastruktury realizującej politykę społeczną wobec rodzin zagrożonych dysfunkcjami.

5.2. SPOSOBY REALIZACJI CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH

Cel szczegółowy nr 1: Wspieranie rodziny w procesie wychowania i socjalizacji oraz podniesienie kompetencji rodziców w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczej:

Lp.	Nazwa zadania	Koordynatorzy, Partnerzy	Termin realizacji	Wskaźniki
1.1.	Rozpoznanie sytuacji rodziny przeżywającej trudności oraz diagnozowanie przyczyn występowania tych problemów	GOPS, placówki oświatowe	Działanie ciągłe w trakcie realizacji programu	Liczba rodzin objętych pomocą społeczną przez GOPS
1.2.	Praca asystentów z rodziną biologiczną na rzecz przywrócenia dziecka z pieczy zastępczej do rodziny lub niedopuszczenia do umieszczenia w pieczy zastępczej	GOPS, PCPR, placówki oświatowe, Sąd,	Działanie ciągłe w trakcie realizacji programu	Liczba rodzin objętych pomocą asystenta
1.3.	Współfinansowanie pobytu dzieci w pieczy zastępczej	GOPS	Działanie ciągłe w trakcie realizacji programu	Liczba dzieci, których pobyt w pieczy jest współfinansowany
1.4.	Prowadzenia poradnictwa dla rodzin w kryzysie (praca socjalna) i tworzenie systemu szybkiej interwencji	GOPS, PCPR, ZI, placówki oświatowe, służba zdrowia, Sąd	Działanie ciągłe w trakcie realizacji programu	Liczba osób i rodzin objętych pomocą
1.5.	Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży (korepetycje, zajęcia pozalekcyjne, młodzieżowy wolontariat)	placówki oświatowe	Działanie ciągłe w trakcie realizacji programu	Liczba, zajęć, liczba uczestników zajęć
1.6.	Rozwój zajęć pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży umożliwiających realizację zainteresowań oraz zagospodarowanie czasu wolnego	CKGNR, BPGNR	Działanie ciągłe w trakcie realizacji programu, świetlice wiejskie	Liczba zajęć, liczba uczestników
1.7.	Pomoc finansowa, rzeczowa i usługowa dla rodzin z trudną sytuacją finansową celem zabezpieczenia ich podstawowych potrzeb	GOPS, organizacje pozarządowe	Działanie ciągłe w trakcie realizacji programu, świetlice wiejskie	Liczba osób objętych pomocą

Cel szczegółowy nr 2: Integracja rodziny ze środowiskiem lokalnym

Lp.	Nazwa zadania	Koordynatorzy, Partnerzy	Termin realizacji	Wskaźniki
2.1.	Włączanie rodziców w życie szkoły poprzez organizowanie wspólnych imprez, uroczystości	Placówki oświatowe, CKGNR	Działanie ciągłe w trakcie realizacji programu	Liczba imprez, liczba uczestników
2.2.	Organizowanie lokalnych spotkań rodzinnych, imprez, zabaw, festynów, organizowanie spotkań o charakterze kulturalnym	CKGNR, BPGNR, sołectwa	Działanie ciągłe w trakcie realizacji programu	Liczba spotkań, imprez, liczba uczestników

Cel szczegółowy nr 3: Działania profilaktyczne zapobiegające dysfunkcji życia rodzinnego

Lp.	Nazwa zadania	Koordynatorzy, Partnerzy	Termin realizacji	Wskaźniki
3.1.	Opracowywanie i wdrażanie projektów i programów profilaktycznych i edukacyjnych skierowanych do rodziców, dzieci i młodzieży celem przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy oraz ich skutkom	GKRPA, placówki oświatowe, ZI, PCPR	W każdym roku realizacji programu	Liczba programów, Liczba osób objętych programem
3.2.	Kierowanie osób uzależnionych, stosujących przemoc, na leczenie i terapię	GOPS, GKRPA, ZI,	Działanie ciągłe w trakcie realizacji programu	Liczba osób skierowanych na leczenie, terapię
3.3.	Organizowanie spotkań edukacyjnych dla rodziców w zakresie prawidłowego wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczej	Placówki oświatowe	Działanie ciągłe w trakcie realizacji programu	Liczba spotkań, liczba uczestników

Cel szczegółowy nr 4: Utrzymanie i rozwój infrastruktury realizującej politykę społeczną wobec rodzin zagrożonych dysfunkcjami

Lp.	Nazwa zadania	Koordynatorzy, Partnerzy	Termin realizacji	Wskaźniki
4.1.	Rozwój i utrzymanie zasobów instytucjonalnych realizujących zadania w zakresie wspierania rodziny	Gmina Nowa Ruda, Starostwo Powiatowe	Działanie ciągłe w trakcie realizacji programu	Liczba osób korzystających z pomocy instytucji działających na rzecz rodziny
4.2.	Doskonalenie metod współpracy jednostek administracji rządowej, samorządowej, organizacji pozarządowych oraz innych instytucji statutowo działających na rzecz rodziny	GOPS,	Działanie ciągłe w trakcie realizacji programu	Liczba instytucji i organizacji, z którymi współpracuje GOPS
4.3.	Utrzymanie i rozwój zasobów kadrowych realizujących działania wspierające, interwencyjne, edukacyjne i socjalne wobec rodziny (podnoszenie kwalifikacji zawodowych, zwiększenie zatrudnienia specjalistów)	GOPS, GKRPA, KPP, ZI, placówki oświatowe, służba zdrowia, PCPR	Działanie ciągłe w trakcie realizacji programu	Liczba osób przeszkolonych, liczba przeprowadzonych szkoleń

LEGENDA

GOPS – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowej Rudzie

ZI – Zespół Interdyscyplinarny działający przy GOPS w Nowej Rudzie

PCPR – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kłodzku

GKRPA – Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Nowa Ruda

KPP – Komenda Powiatowa Policji w Kłodzku

Sąd – Sąd Rejonowy w Kłodzku

CKGNR – Centrum Kultury Gminy Nowa Ruda

BPGNR – Biblioteka Publiczna Gminy Nowa Ruda

6. ZAKŁADANE REZULTATY

Realizacja Programu ma doprowadzić do polepszenia sytuacji dziecka i rodziny, wzmocni

lub przywrócić poczucie bezpieczeństwa socjalnego, ograniczyć zjawisko niedostosowania społecznego, zminimalizować negatywne zachowania oraz stworzyć skuteczny system wsparcia dla rodziny i dziecka.

Zakłada się, że dzięki realizacji Programu osiągnie się następujące rezultaty:

- Stworzenie warunków do poprawy funkcjonowania rodzin przeżywających trudności
- Poprawa koordynacji działań wspierających rodzinę przez podmioty świadczące wsparcie
- Poprawa sytuacji dzieci z rodzin dotkniętych bezradnością i niewydolnością wychowawczą w zakresie wyrównywania ich szans rozwojowych
- Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa rodzin w Gminie Nowa Ruda
- Ograniczenie negatywnych postaw i zjawisk, w tym także m.in. zmniejszenie tolerancji na różnego typu objawy niedostosowań oraz zwiększenie gotowości do działań na rzecz intensyfikacji wrażliwości oraz świadomości społecznej
- Zmniejszenie liczby dzieci kierowanych do umieszczanych w pieczy zastępczej
- Ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego osób i rodzin.

7. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Finansowanie działań zaplanowanych w Programie odbywać się będzie w ramach środków budżetu Gminy Nowa Ruda, dotacji z budżetu państwa (m.in. programy rządowe) oraz ewentualnie pozyskanych środków pozabudżetowych z innych źródeł. Zadania w ramach Programu realizowane będą etapowo zgodnie z potrzebami oraz możliwościami finansowymi Gminy Nowa Ruda.

8. MONITORING I EWALUACJA

Monitoring i ewaluacja Programu będą polegać na zgromadzeniu informacji dotyczących realizacji zaplanowanych zadań. Uzyskane informacje pozwolą ocenić efektywność i skuteczność przyjętych założeń, podjęcie działań korygujących, a także zaplanować działania profilaktyczne. Monitoring Programu będzie odbywać się na podstawie sporządzanej sprawozdawczości z wykonania zadań oraz analizy zbieranych informacji od podmiotów uczestniczących w realizacji działań ujętych w Programie.

9. PODSUMOWANIE

Opieka nad dzieckiem i rodziną jest jednym z istotniejszych elementów systemu pomocy społecznej. Skuteczna pomoc dzieciom pozbawionym opieki oraz rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej wymaga skoordynowania działań różnych instytucji zajmujących się rodziną. Program Wspierania Rodziny w Gminie Nowa Ruda został opracowany na lata 2017-2019. Program zakłada tworzenie korzystnych warunków dla prawidłowego funkcjonowania rodzin na terenie Gminy Nowa Ruda oraz poprawy jakości ich życia. Wsparcie rodziny będzie miało charakter profilaktyczny, a rodzinie będą stwarzane możliwości samodzielnego zmierzenia się ze swoimi problemami, co zwiększy jej szanse na prawidłowe funkcjonowanie w środowisku. Program ma także stworzyć poczucie odpowiedzialności oraz sprawić, by rodziny same przy wykorzystaniu swojego własnego potencjału rozwiązywały problemy, a tym samym wychodziły z kryzysu, w jakim się znalazły. Ważnym elementem powodzenia w zakresie realizacji programu jest ścisła współpraca instytucji działających na rzecz rodziny.

Uzasadnienie

Zgodnie z art.176 ust.1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz.697) do zadań własnych Gminy należy opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny. Program zawiera diagnozę sytuacji rodzin, które wymagają wsparcia, cele, zadania i spodziewane efekty. Dokument ten stanowi zbiór zadań planowanych i prowadzonych do 2019 roku, realizujących cel polityki prorodzinnej Gminy Nowa Ruda, którym jest tworzenie warunków do pełnego rozwoju i funkcjonowania rodziny poprzez wspomaganie jej we wszystkich fazach rozwoju, a szczególnie w sytuacjach trudnych życiowo.

W tym stanie rzeczy podjęcie uchwały dotyczącej przyjęcia Programu Wspierania Rodziny w Gminie Nowa Ruda na lata 2017-2019 jest w pełni uzasadnione.

Przewodniczący Rady

Grzegorz Nierodka